

Бузань В.Ю.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ РОНАЛЬДА РЕЙГАНА ЩОДО АРАБСЬКО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ (1981–1989 РР.)

У статті досліджується формування та реалізація політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту за часів президентства Р. Рейгана. Автор з'ясував позицію США під час Ліванської війни 1982 р., охарактеризував ставлення адміністрації Р. Рейгана до співпраці з СРСР на Близькому Сході, показав еволюцію позиції США щодо скликання міжнародної конференції з близькосхідного врегулювання, з'ясував позицію США щодо палестинської проблеми та простежив еволюцію ставлення США до (ОВП). Автор прийшов до висновку, що адміністрація Р. Рейгана більше переймалася стримуванням СРСР на Близькому Сході аніж врегулюванням арабсько-ізраїльського конфлікту.

З'ясовано ставлення провідних американських фахівців з близькосхідних справ до позиції адміністрації Р. Рейгана щодо арабсько-ізраїльського конфлікту та простежено суспільно-політичні дискусії в США щодо близькосхідної політики. Автор дослідив рекомендації американських аналітичних центрів стосовно політики на Близькому Сході, з'ясував ставлення експертів до близькосхідних мирних ініціатив адміністрації Р. Рейгана й перспектив близькосхідного врегулювання, показав дискусію між прибічниками проізраїльської та збалансованої політики. Вдалося з'ясувати, що чимало американських дипломатів і науковців не лише звертали увагу адміністрації на необхідність врегулювання палестинської проблеми, а й пропонували варіанти її розв'язання. Зокрема, йшлося про можливість приєднання палестинських земель до Йорданії на правах федерації чи конфедерації, створення палестинського адміністративно-територіального утворення у складі Йорданії, проголошення незалежної палестинської держави, участь палестинських представників у близькосхідному врегулюванні. Більшість експертів сходилася на думці, що розв'язання палестинської проблеми сприятиме покращенню американсько-арабських відносин.

Ключові слова: США, Рональд Рейган, арабсько-ізраїльський конфлікт, палестинська проблема, Близький Схід.

Постановка проблеми. Протягом десятиліть арабсько-ізраїльський конфлікт був одним з чинників дестабілізації Близького Сходу. В часи біполярного світу цей регіональний конфлікт став частиною американсько-радянського протистояння. Підписання мирних угод між Ізраїлем та деякими арабськими країнами дозволило послабити гостроту близькосхідного конфлікту та зменшити напруженість у регіоні. Проте чимало питань близькосхідного врегулювання залишаються нерозв'язаними досі. Не всі арабські країни уклали мирні договори з Ізраїлем. Періодично загострюються палестинсько-ізраїльські суперечності. США не полишали надії добитися остаточного врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту та розв'язання палестинської проблеми. Дослідження політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту в часи Холодної війни допоможе краще зрозуміти роль США у близькосхідному мирному процесі на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Представники американського академічного середовища мали різні погляди на близькосхідну політику та дискутували щодо позиції США стосовно арабсько-ізраїльського конфлікту, палестинської проблеми, відносин з СРСР на Близькому Сході. Політику адміністрації президента Р. Рейгана щодо арабсько-ізраїльського конфлікту вивчали американські дослідники Н. Аурі [2], А. Атертон [3], Дж. Болл [4], М. Брузонські [5], Дж. Кемпбелл [6], К. Крістісон [7], Л. Фабіан [8; 9], В. Халіді [14; 15], А. Кречко [18], Р. Ньюмен [22], А. Перлмуттер [23; 24; 25; 26], В. Квандт [28; 29], Г. Сондерс [34; 35], Дж. Сіско [38; 39]. Чимало дослідників до початку академічної кар'єри працювало на державній службі та були залучені до формування зовнішньої політики США. Ізраїльський дослідник І. Рабинович досліджував громадянську війну в Лівані, а його земляк А. Кобер вивчав позицію наддержав під час арабсько-ізра-

їльських війн, зокрема Ліванської війни 1982 р. [17; 30]. Монографія українського дослідника Ю. Скорохода присвячена міжнародному аспекту врегулювання ліванського конфлікту [1]. Переважна більшість закордонних та вітчизняних дослідників вивчали реалізацію близькосхідної політики США залишаючи поза увагою процес її формування. Мало уваги приділялося дискусіям в американському керівництві та академічному середовищі стосовно політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту.

Метою статті є дослідження політики США щодо арабсько-ізраїльського конфлікту та близькосхідного мирного процесу за часів президенства Рональда Рейгана (1981–1989). Особлива увага приділяється формуванню політики американської адміністрації щодо арабсько-ізраїльського конфлікту та суспільно-політичним дискусіям, які супроводжували цей процес. Простежено вплив Холодної війни на вироблення позиції США щодо близькосхідного конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Ліванська війна 1982 р. стала одним з перших викликів з якими стикнулася адміністрація Р. Рейгана на Близькому Сході. На початку 1980-х рр. на лівансько-ізраїльському кордоні почастішали збройні сутички між ізраїльською армією та палестинськими бойовиками. Ізраїль вирішив провести воєнну операцію на території Лівану для того, щоб ліквідувати тамтешню мережу Організації визволення Палестини (ОВП) [30, с. 122]. Ізраїль спробував заручитися підтримкою США. Американське керівництво не заперечувало проти проведення Ізраїлем невеликої воєнної операції проти ОВП на території Лівану, але було проти широкомасштабного вторгнення. У Вашингтоні побоювалися, що інтервенція до Лівану може зірвати виведення ізраїльських військ з Синайського півострова відповідно до єгипетсько-ізраїльського мирного договору, спровокувати втручання СРСР та дестабілізувати близькосхідний регіон [17, с. 46-47]. У травні 1982 р. державний секретар США А. Хейг сказав міністру оборони Ізраїлю А. Шарону, що Ізраїль може провести воєнну операцію на території Лівані лише у відповідь на «провокацію, яку визнає світ» [47, с. 364].

6 червня 1982 р. ізраїльські війська увійшли до Лівану та оточили загони ОВП в м. Бейрут. Президент Р. Рейган у зверненні до ізраїльського прем'єр-міністра М. Бегіна висловив занепокоєння з приводу загрози виникнення воєнного конфлікту між Ізраїлем та Сирією, яка була регіональним союзником СРСР. Керівництво США

вважало, що необхідно уникнути подальшої ескалації ліванського конфлікту і втягування до нього Сирії та СРСР. США закликали Ізраїль припинити бойові дії в Лівані та попереджали, що ігнорування їх прохань може негативно вплинути на двосторонні відносини. США не були зацікавлені в погіршенні відносин з арабськими країнами, бо планували створити на Близькому Сході антирадянський пакт [17, с. 47; 29, с. 252; 37, с. 86, 94–95, 109–110].

США хотіли добитися припинення бойових дій в Лівані, виведення з його території всіх іноземних військ (ізраїльських, сирійських та ОВП), а також зміцнити владу ліванського уряду [20; 31; 37, с. 71]. У Вашингтоні не були зацікавлені у повному розгромі ОВП, бо це могло спровокувати зміну балансу сил в арабському світі на користь радикально налаштованих гравців [1, с. 97]. Американські дипломати допомагали сторонам конфлікту домовитися про припинення вогню й евакуацію ОВП з Лівану [37, с. 74–76, 94–95; 10, с. 132].

Американські експерти вважали, що внаслідок Ліванської війни 1982 р. з'явилися передумови для позбавлення близькосхідного мирного процесу.

Професор Американського університету А. Перлмуттер вважав, що США варто скористатися результатами Ліванської війни. Він звертав увагу на послаблення позицій ОВП та пропонував налагодити відносини з Сирією. Для нормалізації сирійсько-ізраїльських відносин необхідно розв'язати питання Голанських висот [24, с. 68, 70, 80–82].

Співробітник фонду Карнегі Л. Фабіан вважав, що внаслідок Ліванської війни ослаб вплив ОВП і Сирії на Близькому Сході та склалися сприятливі умови для врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту [8, с. 637].

Працівник Американсько-ізраїльського комітету громадських зв'язків А. Розенбаум вважав, після Ліванської війни з'явилися сприятливі можливості для близькосхідного врегулювання. За його оцінками, ця війна не мала негативних наслідків для США та призвела до зменшення впливу СРСР у регіоні. На його думку, ОВП і Сирія зазнали військової й політичної поразки, а СРСР не прийшов на допомогу своїм союзникам. А. Розенбаум рекомендував відмовитися від всеосяжного та віддавати перевагу частковому врегулюванню та сприяти двостороннім переговорам між сторонами конфлікту. Він радив не приділяти багато уваги Палестинській проблемі, утриматися від тиску на ізраїльський уряд та

зміцнювати армію Лівану, щоб запобігти відновленню позицій ОВП [32, с. 154, 155, 157, 159, 161, 163, 165, 167].

Фахівці з близькосхідних справ М. Брузонські та Дж. Сіско вважали, що адміністрації Р. Рейгана не слід починати врегулювання близькосхідного конфлікту без серйозної попередньої підготовки [5, с. 108; 38, с. 38].

Початок президенства Р. Рейгана припав на період поновлення Холодної війни після завершення розрядки. Адміністрація Р. Рейгана мала намір протидіяти розширенню радянського впливу на Близькому Сході, захищати близькосхідні країни від загрози з боку СРСР та протистояти спробам Москви скористатися арабсько-ізраїльським конфліктом і нестабільністю в регіоні задля власної вигоди [41, с. 47–48]. У американсько-ізраїльському «Меморандумі про взаємне порозуміння» 1981 р. зазначалось, що дві держави будуть співпрацювати для протидії загрозам з боку СРСР [41, с. 45–46]. 1 вересня 1982 р. Р. Рейган заявив, що існує стратегічна загроза для Близького Сходу з боку СРСР і його союзників та повідомив, що США разом зі своїми союзниками планують розробити політику стримування СРСР в цьому регіоні [46, с. 72–78].

Адміністрація Р. Рейгана сприймала близькосхідний мирний процес в контексті створення регіональної системи безпеки на Близькому Сході. США намагалися добитися врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту для того, щоб перешкодити СРСР використовувати його для досягнення стратегічних цілей на Близькому Сході [41, с. 44–45, 48].

Президент Р. Рейган не мав бажання співпрацювати з СРСР щодо врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту та негативно ставився до пропозиції радянської сторони скликати міжнародну конференцію з близькосхідного врегулювання. У Вашингтоні вважали, що подібна конференція лише перешкоджатиме досягненню миру на Близькому Сході. Держсекретар Дж. Шульц вважав, що скликання конференції вигідно СРСР, а не США [37, с. 634, 636].

Американські високопосадовці та науковці сперечалися щодо стратегії й тактики на Близькому Сході. Ліберали (регіоналісти) вважали, що основну увагу слід приділяти близькосхідному врегулюванню, яке не повинно залежати від суперництва наддержав. Консерватори (глобалісти, реалісти) розглядали арабсько-ізраїльський конфлікт у контексті американсько-радянського протистояння та переймалися питанням

послаблення позицій СРСР на Близькому Сході [3, с. 1195]. Адміністрація Р. Рейгана в близькосхідній політиці тяжіла до поглядів консерваторів.

Помічник держсекретаря зі справ Близького Сходу і Південної Азії (1974–1978), посол США в Єгипті (1979–1983) А. Атертон вважав, що не варто ігнорувати загрозу американським інтересам на Близькому Сході з боку СРСР. США повинні мати можливості для стримування СРСР на Близькому Сході. Арабсько-ізраїльський конфлікт є чинником дестабілізації у регіоні, а його врегулювання дозволить зменшити напруженість на Близькому Сході. СРСР використовує цей регіональний конфлікт для зміцнення своїх та послаблення американських позицій на Близькому Сході [3, с. 1208].

У американському керівництві й експертних колах були прихильники як проізраїльської, так і збалансованої (рівновіддаленої) політики на Близькому Сході [27, с. 126–127].

Прихильники проізраїльського курсу пропонували надати воєнну й економічну допомогу Державі Ізраїль для того, щоб зберегти баланс сил на Близькому Сході на її користь. Завдяки американській допомозі Ізраїль не лише забезпечить власну безпеку, а захищатиме інтереси США в регіоні від зазіхань з боку СРСР та його арабських союзників. Вони вважали, що врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту не допоможе США досягти поставлених цілей на Близькому Сході та розв'язати проблеми з якими вони стикаються у цьому регіоні [36, с. 24–27].

Прибічники рівновіддаленого підходу попереджали, що цілковита підтримка Ізраїлю може зашкодити американським інтересам в арабському світі та налаштувати арабські країни проти США. Це створює передумови для послаблення позицій поміркованих арабських країн та розширення радянської сфери впливу на Близькому Сході. На їх думку, справедливе розв'язання палестинської проблеми, визнання ОВП як єдиного законного представника палестинського народу і готовність США обговорювати створення палестинської держави дозволить поживити близькосхідний мирний процес, покращити позиції США в арабському світі та зменшити напруженість на Близькому Сході [36, с. 24–27].

Голова Американського єврейського конгресу, професор Колумбійського університету А. Герцберг рекомендував підтримувати Ізраїль та стверджував, що могутність і безпека останнього є наріжним каменем американської близькосхідної політики. Він вважав Близький Схід основним

фронтом американсько-радянського протистояння та зазначав, що нестабільність у цьому регіоні вигідна передусім СРСР [13, с. 1072–1074].

Американський дипломат, помічник держсекретаря зі справ Близького Сходу (1969–1974) Дж. Сіско рекомендував продовжувати надавати економічну та воєнну допомогу Ізраїлю. Він вважав, що лише США можуть допомогти арабським країнам укласти мирний договір та радив розробити мирний план, який передбачатиме проведення за посередництва США ізраїльсько-сирійських переговорів щодо Голанських висот [39, с. 635, 640].

Американський історик Д. Пайпс вважав, що адміністрації Р. Рейгана не вдалося створити військово-політичний блок арабських країн, бо останні не проявляли великого інтересу до американсько-радянського протистояння. Він вважав, що переважна більшість арабських країн співпрацювали з наддержавами лише для реалізації своїх довготермінових цілей [27, с. 135–137].

В американських експертних колах були різні оцінки близькосхідних мирних ініціатив адміністрації Р. Рейгана та подальших перспектив врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту.

Співробітник відділу Близького Сходу і Південної Азії Держдепартаменту (1983–1987) А. Кречко підтримав близькосхідні мирні ініціативи адміністрації Р. Рейгана та вважав їх виваженими й продуманими [18, с. 140–153].

Л. Фабіан вважав, що мирні ініціативи адміністрації Р. Рейгана зазнали невдачі, бо США не вдалося вмовити Йорданію представляти палестинців на мирних переговорах, переконати Ізраїль припинити будівництво ізраїльських поселень на Західному березі р. Йордан та залучити Сирію до близькосхідного мирного процесу [8, с. 637–643, 647–648]. Він був переконаний, що США повинні продовжувати відігравати активну роль у близькосхідному мирному процесі та бути посередником між сторонами конфлікту задля досягнення миру, який відповідатиме американським інтересам та гарантуватиме безпеку Ізраїлю [9, с. 65, 71–72].

Співробітник Ради національної безпеки США (1972–1974, 1977–1979), Брукінгського інституту (1979–1994) В. Квандт критикував адміністрацію Р. Рейгана через те, що вона перестала брати активну участь у врегулюванні арабсько-ізраїльського конфлікту та рекомендував активізувати близькосхідний мирний процес, розбудовувати відносини з Єгиптом та Йорданією, добитися послаблення напруженої ситуації на ізраїльсько-сирійському кордоні, яка може перерости в повномасштабну війну та спро-

вокувати конфронтацію наддержав [33, с. 10–14, 21, 34–35]. В. Квандт підтримував формулу врегулювання «територія в обмін на мир» та вважав, що проміжні мирні угоди повинні укладатися в рамках всеосяжного врегулювання [28, с. 371].

Співробітник Американсько-ізраїльського комітету громадських зв'язків (1981–1985), директор Вашингтонського інституту близькосхідної політики (1985–1993) М. Індик вважав, що не варто критикувати адміністрацію Р. Рейгана через відсутність прогресу в справі близькосхідного врегулювання. На його думку, небажання Йорданії та ОВП йти на поступки призведе до стагнації переговорного процесу [33, с. 23].

Американський дипломат, посол США в низці близькосхідних країн Р. Ньюмен вважав, що без допомоги США не можна добитися врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту, рекомендував активізувати зусилля спрямовані на досягнення миру на Близькому Сході та попереджав, що стагнація близькосхідного мирного процесу може мати негативні наслідки. Він пропонував переконувати Йорданію піти на прямі переговори з Ізраїлем та попереджав про небезпеку початку війни між Ізраїлем та Сирією, які були регіональними союзниками наддержав [22, с. 106–107, 120].

Американські аналітичні центри періодично надавали рекомендації щодо близькосхідної політики. У 1988 р. Вашингтонський інститут близькосхідної політики підготував аналітичну доповідь, в якій радив не поспішати з врегулюванням арабсько-ізраїльського конфлікту, утриматися від широкомасштабних мирних ініціатив та зосередитися на поступових і проміжних кроках спрямованих на зменшення напруженості на Близькому Сході та створення сприятливих умов для початку прямих переговорів між сторонами конфлікту [46, с. 94–100].

У 1988 р. Брукінгський інститут наголошував на необхідності активної участі США в близькосхідному мирному процесі, радив вести прямі переговори між сторонами конфлікту, укласти проміжні угоди, залучити Сирію до мирного врегулювання, надати палестинцям можливість брати участь у переговорах, скликати міжнародну конференцію з врегулювання, залучити СРСР до близькосхідного мирного процесу. Палестинці можуть входити до складу йорданської делегації або направити своїх власних представників для участі в мирній конференції [46, с. 91–94].

У 1980-х рр. США планували розв'язати палестинське питання шляхом приєднання Західного берегу до Йорданії та намагалися переконати йорданського короля Хусейна представляти

палестинців на мирних переговорах з Ізраїлем. Йорданія відмовилася та заявила, що вважає ОВП законним представником палестинців. У Вашингтоні розмірковували над можливістю налагодження діалогу з ОВП для досягнення миру на Близькому Сході [7, с. 209; 8, с. 637, 640; 12, с. 171; 19, с. 37–39, 73–76, 90, 104–105; 37, с. 614, 635; 42, с. 46]. США були згодні почати переговори з ОВП лише за умови визнання нею права Ізраїлю на існування, погодження з резолюціями Ради Безпеки № 242 й 338 та відмови від терористичних методів боротьби [45, с. 55].

В американських академічних колах обговорювали шляхи розв'язання палестинської проблеми. Більшість експертів сходилася на думці, що більше не можна ігнорувати питання самовизначення палестинців та необхідно розв'язати палестинську проблему, щоб добитися миру на Близькому Сході. Обговорювалися два основні варіанти: створення незалежної палестинської держави та створення федерації за участі Йорданії й палестинських територій [5, с. 94]. Серед американських експертів зростало розуміння необхідності залучення палестинців до врегулювання [6, с. 616].

Американські державні діячі Г. Кіссінджер і С. Венс поділилися баченням близькосхідного врегулювання. Вони вважали, що Ізраїлю слід покинути палестинські території та пропонували визнати законні права палестинців і допустити їх до переговорів за умови визнання ними права Ізраїлю на існування в межах міжнародно визнаних кордонів [16, с. 915–916].

Співробітник Ради національної безпеки США (1961–1974), помічник держсекретаря зі справ Близького Сходу (1978–1981) Г. Сондерс виступав проти перебування палестинських земель під контролем Ізраїлю та підтримував створення палестинської автономії на території Західного берега і сектора Газа. Він вважав, що нездатність США добитися припинення будівництва ізраїльських поселень на палестинських територіях послабляє їх вплив на Близькому Сході, сприяє посиленню радикальних ідей в арабському світі та створює передумови для зміцнення позицій СРСР у цьому регіоні [34, с. 107–108, 112, 120; 35, с. 217].

Науковий співробітник Ради з міжнародних відносин, працівник Держдепартаменту (1963–1980) Дж. Кемпбелл закликав розв'язати палестинське питання, бо воно перешкоджає розвитку відносин США з арабськими країнами та грає на руку СРСР. Він пропонував створити незалежну палестинську державу або приєднати палестинські терито-

рії до Йорданії. Палестинці повинні визнати Ізраїль, а США або ООН мають гарантувати мир між Ізраїлем і Палестиною [6, с. 626–627].

Р. Ньюмен вважав, що нерозв'язаність палестинської проблеми перешкоджає досягненню миру і стабільності на Близькому Сході та нормалізації відносин між США і поміркованими арабськими країнами. Подальше ігнорування палестинської проблеми може призвести до радикалізації близькосхідного регіону. Він радив американському керівництву налагодити неофіційні контакти з ОВП [22, с. 106–107, 121].

В. Квандт підтримував право палестинців на самовизначення в рамках йордансько-палестинської конфедерації. Йорданія та палестинці повинні визнати Ізраїль. Мирні переговори мають вестися між Ізраїлем і об'єднаною йордансько-палестинською делегацією. Під час переговорів має бути заморожено будівництво ізраїльських поселень на палестинських територіях. Він вважав, що врегулювання палестинської проблеми дасть можливість збільшити престиж США у близькосхідному регіоні, зменшить небезпеку початку нової війни, послабить радикалізацію арабських країн, позбавить СРСР можливості використовувати ситуацію власної вигоди. На його думку, подальше ігнорування США необхідності розв'язання палестинської проблеми буде ознакою слабкості та непослідовності [28, с. 371–374].

Американський дипломат Дж. Болл рекомендував розв'язати палестинську проблему, дозволити палестинцям брати участь у мирних переговорах та налагодити діалог з ОВП [4, с. 488].

Дж. Сіско був проти того, щоб Ізраїль контролював палестинські території та будував на них свої поселення. Він підтримував ідею створення йордансько-палестинської конфедерації [39, с. 635]. Дж. Сіско рекомендував вести переговори з палестинськими лідерами, які готові підписати мирну угоду з Ізраїлем. Він пропонував утриматися від офіційних переговорів з ОВП поки та не визнає право Ізраїлю на існування, але допуслав можливість неофіційних контактів [38, с. 40–41].

Професор Джорджтаунського університету М. Хадсон підтримував ідею створення конфедерації Йорданії і Палестини в якій палестинці матимуть право на самоврядування [33, с. 24]. Посол США в Ізраїлі (1977–1985) С. Люїс пропонував створити федерацію у складі Ізраїлю, Йорданії та Палестини та надати палестинцям право на самоврядування [33, с. 22]. Професор Чиказького університету Г. Готліб радив створити ізра-

їльсько-палестинсько-йорданську конфедерацію [11, с. 109–126].

А. Перлмуттер пропонував створити палестинське адміністративно-територіальне утворення та приєднати його до Йорданії на правах конфедерації [23, с. 103–116; 25, с. 131]. Він наголошував, що палестинська держава може бути створена лише після визнання арабськими країнами Ізраїлю, не повинна мати власних збройних сил та загрожувати безпеці Ізраїлю [25, с. 127–128]. А. Перлмуттер негативно ставився до ОВП [24, с. 81–82]. Він вважав, що США не варто сильно перейматися через палестинську проблему, а більше уваги приділяти глобальним інтересам та забезпеченню стабільності на Близького Сходу [26, с. 82].

М. Брузонські критикував йорданський варіант розв'язання палестинського питання та вважав, що план створення палестинського адміністративно-територіального утворення у складі Йорданії розроблений для того, щоб послабити національні почуття палестинців та залишити палестинську проблему невирішеною [5, с. 99, 104].

Група американських експертів (Ф. Муграбі, Н. Аурі, В. Халіді, Х. Халіді, К. Крістінсон, Ф. Маттар, Д. Нефф) підтримала ідею створення незалежної палестинської держави й налагодження діалогу з ОВП. Вони вважали, що палестинська проблема потребує негайного розв'язання, а подальше її ігнорування може призвести до падіння престижу США в арабських країнах [2, с. 3–21; 14, с. 1051–1063; 15, с. 695–713].

Професори Ф. Муграбі й Р. Халіді пропонували дистанціюватися від Ізраїлю, підтримували ідею створення палестинської держави та вважали, що ОВП повинна представляти палестинців на мирних переговорах, а палестинські біженці мають право повернутися додому [21, с. 186–190].

Наприкінці 1980-х рр. в умовах нормалізації американсько-радянських відносин США змінили позицію щодо скликання міжнародної конференції з близькосхідного врегулювання. У березні 1988 р. держсекретар Дж. Шульц запропонував план врегулювання арабсько-ізраїльського конфлікту, який передбачав скликання міжнародної конференції за участі представників арабських країн, Ізраїлю, постійних членів Ради Безпеки ООН. У Вашингтоні вважали, що подібна конференція сприятиме початку двосторонніх переговорів між арабськими країнами та Ізраїлем. Американці пропонували допускати до переговорів країни, які визнають резолюції Ради Безпеки № 242 і 338. США виступали проти нав'язування сторонам конфлікту умов врегулювання та вва-

жали, що останні самі мають домовитися про процедуру проведення та порядок денний мирних переговорів [46, с. 104–106].

У квітні 1988 р. виступаючи у Конгресі щодо нової стратегії національної безпеки Р. Рейган підтвердив, що послаблення впливу СРСР на Близькому Сході залишається одним з головних завдань американської політики [43, с. 22–23].

Влітку 1988 р. держсекретар Дж. Шульц відвідав Єгипет, Йорданію, Ізраїль для того, щоб переконати їх погодитися на американські мирні ініціативи [7, с. 237; 29, с. 276].

У листопаді 1988 р. лідер ОВП А. Арафат не зміг взяти участь у засіданні Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку, бо США не видали йому візу [45, с. 53]. ООН вирішила провести засідання Генеральної Асамблеї присвячене палестинській проблемі в Женеві. 13 грудня 1988 р. Я. Арафат під час виступу на засіданні Генеральної Асамблеї у Женеві заявив, що ОВП визнає право Ізраїлю на існування, погоджується з резолюціями Ради Безпеки № 242 і 338, відмовляється від тероризму. США сумнівалися у щирості подібних заяв. Наступного дня під час пресконференції Я. Арафат ще раз повторив слова сказані ним напередодні в ООН [40].

14 грудня 1988 р. Р. Рейган заявив, що ОВП виконала умови для початку переговорів та доручив Держдепартаменту налагодити діалог з ОВП. Р. Рейган зазначив, що США прагнуть добитися всеосяжного миру на Близькому Сході, а встановлення діалогу між США й ОВП є важливим кроком вперед у мирному процесі [46, с. 120]. Держсекретар Дж. Шульц заявив про готовність США до діалогу з ОВП [45, с. 51].

У грудні 1988 р. в Тунісі почалися переговори між представниками США й ОВП. Сторони обговорили питання нормалізації ситуації на палестинських територіях та організації прямих переговорів між палестинцями та ізраїльтянами [44, с. 66].

Висновки. Отже, під час Ліванської війни 1982 р. США закликали Ізраїль припинити бойові дії побоюючись ескалації ліванського конфлікту. США вважали, що СРСР становить загрозу для Близького Сходу та протидіяли розширенню радянського впливу у цьому регіоні. Відносини США з Ізраїлем вийшли на якісно новий рівень. Адміністрація Р. Рейгана сприймала арабсько-ізраїльський конфлікт через призму Холодної війни та вважала, що СРСР використовує цей конфлікт для власної вигоди. Якщо на початку президенства Р. Рейгана США відмовлялися

співпрацювати з СРСР з питань близькосхідного врегулювання та негативно ставилися до ідеї скликання міжнародної конференції для обговорення миру на Близькому Сході, то наприкінці правління адміністрація Р. Рейгана пом'якшили свою позицію. В американському академічному середовищі дискутували щодо участі США в близькосхідному мирному процесі та концептуальних підходів до врегулювання арабсько-ізра-

їльського конфлікту та розв'язання палестинської проблеми. Обговорювалися різні варіанти розв'язання палестинської проблеми: від приєднання палестинських земель до Йорданії до створення палестинської автономії чи незалежної держави. Адміністрація Р. Рейгана віддавала перевагу йорданському варіанту розв'язання палестинського питання та тривалий час відмовлялася вести переговори з ОВП.

Список літератури:

1. Скороход Ю. С. Міжнародний аспект урегулювання ліванського конфлікту. Київ, 2000. 264 с.
2. Aruri N. The United States and Palestine: Reagan's Legacy to Bush. *Journal of Palestine Studies*. 1989. Vol. 18. № 3. P. 3–21.
3. Atherton A. Arabs, Israelis and Americans: a Reconsideration. *Foreign Affairs*. 1984. Vol. 62. № 5. P. 1194–1209.
4. Ball G. Reflections on a Heavy Year. *Foreign Affairs*. 1980. Vol. 59. № 3. P. 474–499.
5. Bruzonsky M. America's Palestinian Predicament: Fallacies and Possibilities. *International Security*. 1981. Vol. 6. № 1. P. 93–110.
6. Campbell J. The Middle East: a House of Containment Built on Shifting Sands. *Foreign Affairs*. 1981. Vol. 60. № 3. P. 594–628.
7. Christison K. Perceptions of Palestine: their Influence on U.S. Middle East Policy. Berkeley, 1999. 370 p.
8. Fabian L. The Middle East: War Dangers and Receding Peace Prospects. *Foreign Affairs*. 1983. Vol. 62. № 3. P. 632–658.
9. Fabian L. The Red Light. *Foreign Policy*. 1983. № 50. P. 53–72.
10. Freedman L. A Choice of Enemies. America Confronts the Middle East. New York, 2008. 601 p.
11. Gottlieb G. Israel and the Palestinians. *Foreign Affairs*. 1989. Vol. 68. № 4. P. 109–126.
12. Haig A. Caveat: Realism, Reagan, and Foreign Policy. New York, 1984. 367 p.
13. Hertzberg A. Israel and the West Bank. *Foreign Affairs*. 1983. Vol. 61. № 4. P. 1064–1077.
14. Khalidi W. Regiopolitics: Toward a U.S. Policy on the Palestine Problem *Foreign Affairs*. 1981. Vol. 59. № 5. P. 1051–1063.
15. Khalidi W. Thinking the Unthinkable: A Sovereign Palestinian State. *Foreign Affairs*. 1978. Vol. 56. № 4. P. 695–713.
16. Kissinger H., Vance C. Bipartisan Objectives for American Foreign Policy. *Foreign Affairs*. 1988. Vol. 66. № 5. P. 899–921.
17. Kober A. Great-Power Involvement and Israeli Battlefield Success in the Arab-Israeli Wars, 1948–1982. *Journal of Cold War Studies*. 2006. Vol. 8. № 1. P. 20–48.
18. Kreczko A. Support Reagan's Initiative. *Foreign Policy*. 1982–1983. № 49. P. 140–153.
19. Laham N. Crossing the Rubicon: Ronald Reagan and US Policy in the Middle East. Aldershot, 2004. 178 p.
20. Memorandum from Alexander M. Haig, Jr. to the President. *U.S. Department of State Freedom of Information Act (FOIA)*. URL: <http://foia.state.gov/documents/foiadocs/643e.PDF> (дата звернення: 30.07.2023).
21. Moughrabi F., Khalidi R. The Brookings Report: A Commentary. *Journal of Palestine Studies*. 1988. Vol. 18. № 1. P. 186–190.
22. Neumann R. Middle East: America's Next Steps. *Foreign Policy*. 1985. № 59. P. 106–122.
23. Perlmutter A. A Palestinian Entity? *International Security*. 1981. Vol. 5. № 4. P. 103–116.
24. Perlmutter A. Begin's Rhetoric and Sharon's Tactics. *Foreign Affairs*. 1982. Vol. 61. № 1. P. 67–83.
25. Perlmutter A. Israel's Dilemma. *Foreign Affairs*. 1989/90. Vol. 68. № 5. P. 119–132.
26. Perlmutter A. The Middle East Situation and American Policy. *International Journal on World Peace*. 1988. Vol. 5. № 1. P. 82–84.
27. Pipes D. Breaking all the Rules: American Debate over the Middle East. *International Security*. 1984. Vol. 9. № 2. P. 124–150.
28. Quandt W. Camp David and Peacemaking in the Middle East. *Political Science Quarterly*. 1986. Vol. 101. № 3. P. 357–377.
29. Quandt W. Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967. Washington, D.C., 2001. 488 p.
30. Rabinovich I. The War for Lebanon, 1970–1985. Ithaca, New York, 1985. 262 p.
31. Response to Phil Habib. 10:00. June 24, 1982. *U.S. Department of State Freedom of Information Act (FOIA)*. URL: <http://foia.state.gov/documents/foiadocs/62c8.PDF> (дата звернення: 30.07.2023).

32. Rosenbaum A. Discard Conventional Wisdom. *Foreign Policy*. 1982–1983. № 49. P. 154–167.
33. Roundtable discussion on U.S. policy toward the Middle East: hearing before the Subcommittee on Europe and the Middle East of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, Ninety-ninth Congress, Second session, May 22, 1986. Washington, 1986.
34. Saunders H. An Israeli-Palestinian Peace. *Foreign Affairs*. Fall 1982. Vol. 61. № 1. P.101–121.
35. Saunders H. Ex-Official Views. *Journal of Palestine Studies*. 1981. Vol. 11. №. 1. P. 212–218.
36. Shlaim A. The Impact of U.S. Policy in the Middle East. *Journal of Palestine Studies*. 1988. Vol. 17. № 2. P. 15–28.
37. Shultz G. Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State. New York, 1995. 1184 p.
38. Sisco J. Selective Engagement. *Foreign Policy*. 1981. № 42. P. 27–42.
39. Sisco J. Middle East: Progress or Lost Opportunity? *Foreign Affairs*. 1983. Vol. 61. № 3. P. 611–659.
40. Statement by Yasser Arafat, 13 December 1988. URL: https://digitallibrary.un.org/record/55459/files/A_43_PV.78-EN.pdf (дата звернення: 30.07.2023).
41. The Department of State Bulletin. Vol. 82, № 2058, January 1982. Washington.
42. The Department of State Bulletin. Vol. 82, № 2064, July, 1982. Washington.
43. The Department of State Bulletin. Vol. 88, № 2133, April, 1988. Washington.
44. The Department of State Bulletin. Vol. 89, № 2146, May, 1989. Washington.
45. The Department of State Bulletin. Vol. 89, № 2143, February, 1989. Washington.
46. The Israeli–Palestinian Conflict. A Documentary Record, 1967–1990 / Edited by Y. Lukacs. Cambridge, 1992. 549 p.
47. The Middle East: Ten Years after Camp David / Edited by W. Quandt. Washington, D.C., 1988. 517 p.

Buzan V.Yu. THE RONALD REAGAN ADMINISTRATION'S POLICY TOWARDS THE ARAB-ISRAELI CONFLICT (1981–1989)

The article deals with the U.S. policymaking towards the Arab-Israeli conflict during the presidency of Ronald Reagan. The author explained the US position during the 1982 Lebanon War, described the attitude of the Reagan administration to collaboration with the USSR in the Middle East, showed the evolution of the U.S. position on an international conference on the Middle East settlement, defined the U.S. position on the Palestinian problem and showed the evolution of the attitude of the USA to the Palestine Liberation Organization (PLO). The author concluded that Reagan's administration paid more attention to the containment of the USSR in the Middle East than the settlement of the Arab-Israeli conflict.

The article deals with the opinions of leading American foreign policy experts about the position of Reagan's administration towards the Arab-Israeli conflict and describes public debates on U.S. foreign policy in the Middle East. The author considered the reports of American think tanks on the Middle East policy, explained the views of experts on the Middle East peace initiatives of the Reagan administration and the prospects for a peace settlement, and showed the debates between supporters of a pro-Israeli and balanced approach. Many American diplomats and scholars endorsed the administration to solve the Palestinian problem and advised options for a political solution. In particular, they discuss the possibility of accession of Palestinian territories to Jordan as a federation or confederation, the creation of a Palestinian entity within Jordan, and the establishment of an independent Palestinian state. They discussed who should represent the Palestinians at the peace negotiations: Jordan or the PLO. Most experts agreed that a solution of the Palestinian problem would help to improve relations between the USA and Arabs.

Key words: USA, Ronald Reagan, Arab-Israeli conflict, Palestinian problem, Middle East.